

HEEM-
NIEUWS

Heemkundekring Bergeijk

de Keersopper

nr 25

In dit nummer:

Een Persbericht over een nieuwe website

Piet Aarts p 2

Over de Historie van het klooster op Bergeijk-'t Hof –deel 3

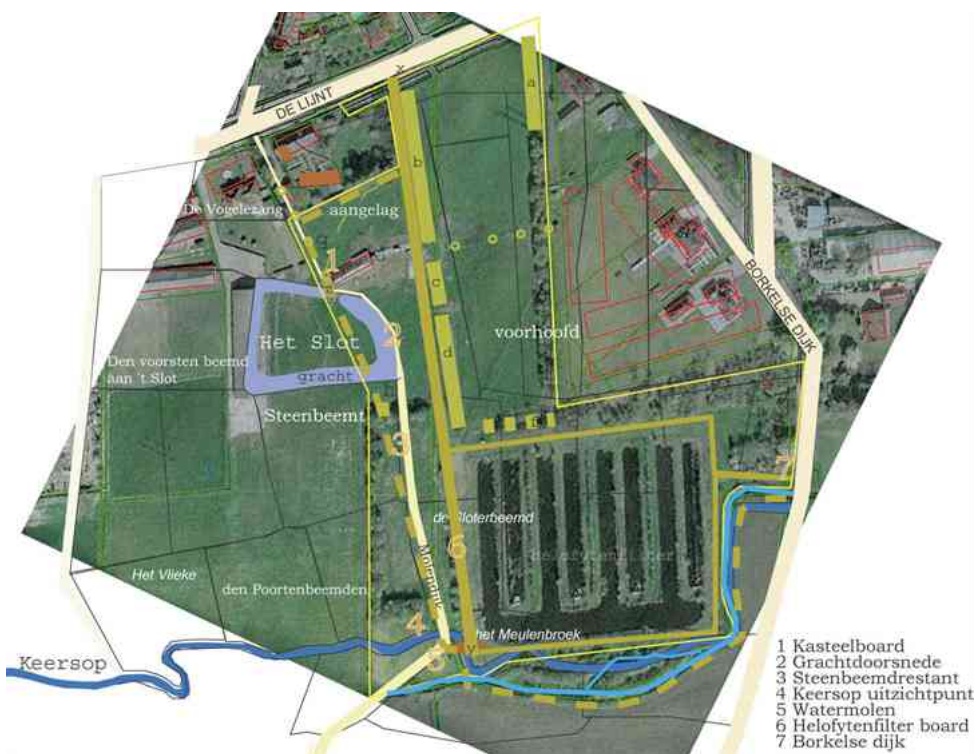
Wim van Dooremolen p 4

De sigarenindustrie in Bergeijk – Deel 3

Wil van Ham, Wim van Dooremolen p 9

Maandag 31 maart 1930: Dubbele moord nabij oud-Bergeijkse bodem

Martien Veekens p 16

Heemkundekring Bergeijk

Secretariaat:

Dr. Rauppstraat 35, 5571 CD Bergeijk

Tel. 0497-55 68 91

E-mail: info@heemkundekringbergeijk.nl

Rabobank Bergeijk rek.nr. 10.13.73.627

DE KEERSOPPER

NR 25 juni 2012

HEEMKUNDEKRING BERGEIJK

Hallo heemkundevrienden,

* Op de pagina hiernaast ziet u een plan, waar de werkgroep Kasteelgebied aan werkt samen met partners Gemeente Bergeijk, SPB, IVN en Streekgebied BovenDommel. Dit met de intentie daar een wandelgebied te creëren, cultuurhistorisch interessant (ligging van kasteel en watermolen) en met een prachtige natuur rond De Keersop en het helofytenfilter.

* Van Antiquariaat Fred Molendijk, Gestelsestraat 70 te Eindhoven mochten we een serie boeken ontvangen.

De heemkundekring bedankt hem hiervoor

Het betreft de series

- "Bijdragen tot de Geschiedenis van Zuid Nederland", 90 exemplaren;
- Campinia , samengebonden boeken, een serie van 30 stuks van het streekarchivariaat Noord Kempenland;
- Een serie Gens Nostra boeken

Ze zijn, zoals altijd, voor iedereen ter inzage in ons Heemhuis aan de Dr.Raupstraat.

* In deze 25ste Keersopper, behalve vervolg op eerder begonnen artikelen, ook een persbericht over een nieuwe website die gaat komen, www.geschiedenisbergeijk.nl.

* Met de mededeling dat in Audax-Textielmuseum in Tilburg tot september een tentoonstelling draait over Ploegstoffen,... In Bergeijk doen we het bescheidener met in de Teutenkamer van het Teutenhuis info panelen over de protestanten en hun Bergeijks kerkje dat 200 jaar bestaat..., zeggen we

Veel leesplezier.

Wim van Dooremolen.

Redactieleden:

Wim van Dooremolen

Ad Tilborghs

Martien Veekens

e-mail doorem@planet.nl

Daniel Vangheluwe

Wil van Ham

Wij ontvingen het volgende Persbericht

Een nieuwe website, **www.geschiedenisbergeijk.nl**, zal vanaf zaterdag 8 september 2012, Open Monumentendag, officieel 'in de lucht' zijn.

De website, ontstaan uit een samenwerking tussen de Stichting Eicha en de Heemkundekring Bergeijk, biedt informatie over de geschiedenis en de cultuurhistorie van Bergeijk en de omliggende kerkdorpen Riethoven, Westerhoven, Dommelen, Borkel en Schaft en Luykgestel.

Het doel van de samenstellers is om informatie die via de gangbare kanalen niet of moeilijk te verkrijgen is beter toegankelijk te maken.

Bronnen die op de site geraadpleegd kunnen worden zijn o.a. verslagen van opgravingen, oorkonden, cijnsboeken, schepenbankprotocollen, informatie over genealogie en rondreizende handelaren, de teuten.

De website nodigt uit tot interactie: U kunt op de website reageren, vragen stellen, informatie uitwisselen of - ter beoordeling van de beheerders - informatie toevoegen.

Toelichting op de website www.GeschiedenisBergeijk.nl

Leden van de Stichting Eicha en Heemkundekring Bergeijk met een meer dan gemiddelde interesse voor geschiedenis en cultuurhistorie hebben de afgelopen maanden hard gewerkt om vorm en inhoud te geven aan de nieuwe website www.geschiedenisbergeijk.nl.

Een voorbereidingsgroep, bestaande uit Piet Aarts, Johan Biemans, Wim van Dooremolen, Kees Gijsbers, Wil Groenen, Ad Tilborghs, Daniël Vangheluwe, Martien Veekens en Hans Verdonk, heeft, soms na jarenlange speurzin, ijver en toewijding, een rijkdom aan informatie verzameld die het resultaat is van eigen studie of onderzoek of informatie die anders moeilijk te verkrijgen is (Latijn, middeleeuwse geschriften, Oudnederlands, privéverzamelingen).

Uitgaande van de stelling dat informatie pas tot zijn recht komt als die met anderen wordt gedeeld, stellen de samenstellers van de website die rijkdom dan ook graag ter beschikking van iedereen die ervan kennis wil nemen.

De eindredactie van de website berust momenteel bij Piet Aarts en Daniël Vangheluwe.

De aangeboden informatie is gegroepeerd rond de thema's archeologie, oorkonden, cijnsboeken, schepenbankprotocollen, genealogie en teuten. Door verschillende vrijwilligers met verschillende achtergrond is aan de genoemde onderwerpen met enthousiasme gewerkt en zij zullen daarmee doorgaan. Ook door anderen kan, na beoordeling door de redactie, nieuwe inhoud worden toegevoegd. De hoop is dan ook dat de website niet af is, maar zich zal blijven vernieuwen en aanvullen. De rubriek 'actueel' zal hiervan getuigen!

Bergeijk, al eeuwen lang een grensgeval (grens tussen Brabant en Limburg, hertogdom en graafschap, tussen Hollanders en Spanjaarden, Nederlanders en Belgen, grens al of niet gemarkeerd met grenspalen of hoogspanningsdraden) kent een zeer interessant verleden waarvan het alleszins de moeite waard is dat te kennen. Al was het maar om niet ten prooi te vallen aan het gezegde: "Een volk dat zijn geschiedenis niet kent, is gedoemd die te herhalen!"

De teuten gaven de geschiedenis van Bergeijk een extradimensie door de grenzen van hun eigen regio te doorbreken en hun sporen te trekken tot ver in en zelfs buiten Europa.

Er schuilt dan ook enige symboliek in het streven van de samenstellers van de website om vanaf Open Monumentendag 2012 - 8 en 9 september a.s.- 'in de lucht' te zijn, zodat ook degene die op die dag niet in staat is om erop uit te trekken om monumenten te bezoeken, de monumentaal te noemen Bergeijkse geschiedenis krijgt thuisbezorgd.

Piet Aarts

Het Persbericht ging vergezeld van de volgende schrijven:
L.S.

Bijgaand doen wij U een Persbericht toekomen over de nieuwe website **www.GeschiedenisBergeijk.nl**, waarvoor wij Uw welwillende aandacht vragen. U kunt naar eigen goeddunken deze informatie gebruiken en verspreiden. Als u op enigerlei manier aandacht schenkt aan Open Monumentendag 2012 op 8 en 9 september a.s., laat dit bericht zich daarmee goed combineren.

Voor eventuele verdere informatie:

P. Aarts, tel. 040-2531645, e-mail: pgcaarts@hotmail.com.

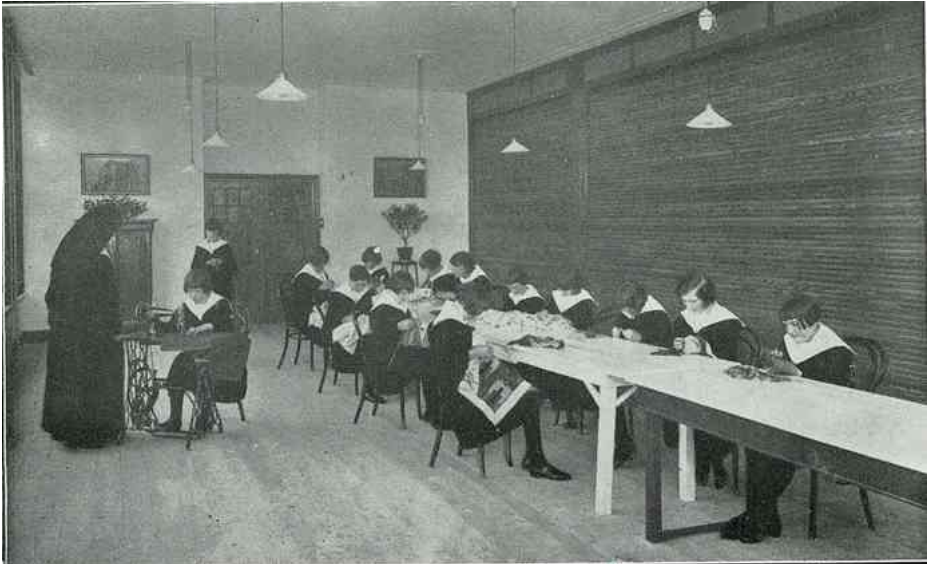
Over de historie van het Klooster te Bergeijk –'t Hof – Deel3

3. De Ursulinen en hun pensionaat.

De kronieken vermelden¹: *'In het begin was het aantal kinderen nog niet zeer groot, maar dit nam spoedig toe en weldra waren niet alleen alle katholieke meisjes van het dorp op de school maar er kwamen ook nog velen uit het naburige Westerhoven.*

Om in hun levensonderhoud te kunnen voorzien, waren de zusters genoodzaakt het schoolgeld tamelijk hoog te stellen nl. 50 cent per maand en bij twee of meer kinderen uit een gezin 45 en 40 cent per leerling. Het maandelijks schoolgeld van het externaat was zo gering, dat de religieuzen daarvan alleen niet konden bestaan en daarom waren zij genoodzaakt pensionnaires te houden. In de zomer van dat jaar boden zich drie kinderen voor het internaat aan. Het kleine getal groeide langzaam aan en weldra waren alle kamers van het huis door de kinderen ingenomen.'

Zo is in 1880 in het Ursulinen-klooster de meisjesschool begonnen in een statig herenhuis op de hoek van de weg naar Eersel en de Straat aan het oorspronkelijke marktplein van Bergeijk.

¹ Jef Theuws '100 jaar kloostergeschiedenis te Bergeijk', Kempener Koerier, jan. 1981

Dat er vaart zat in de groei van het klooster bleek uit het feit dat op het einde van het stichtingsjaar het aantal pensionnaires was gestegen tot 18.

Met in 1883 al 120 meisjesleerlingen moest er noodzakelijk worden uitgebreid, niet alleen wat gebouw betrof maar er moest ook meer grond komen voor de boerderij. Aan de bisschop werd verlof gevraagd een nieuw klooster te mogen bouwen en verkregen.

In maart 1883 vond aanbesteding plaats voor een kostschool; voor fl13.980,- te bouwen ten noordoosten van het pand 'De Keizer'. Daartoe werd op 27 mei 1883 het gebouw 'de voormalige brouwerij' (op perceel A559) afgebroken.

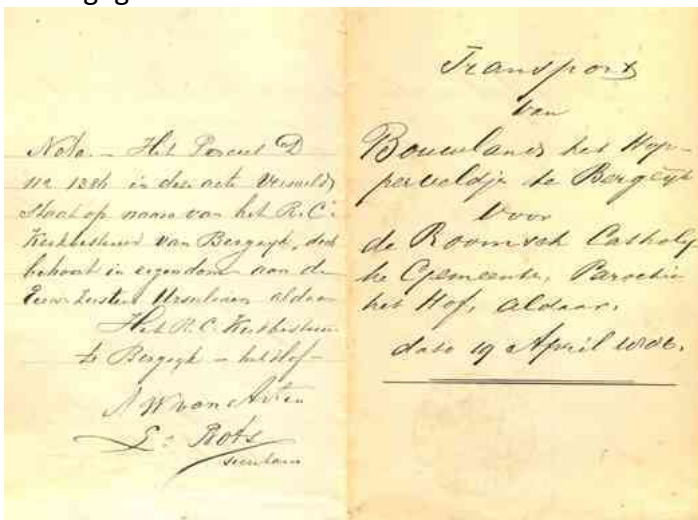

In 1884 kon meester Panken de nieuwbouw al gaan bekijken.

Toen in 1884 de eerste pensionair overleed vroeg men vergunning aan voor een kerkhof. Een jaar later werd daar de eerste overleden kloosterzuster begraven.

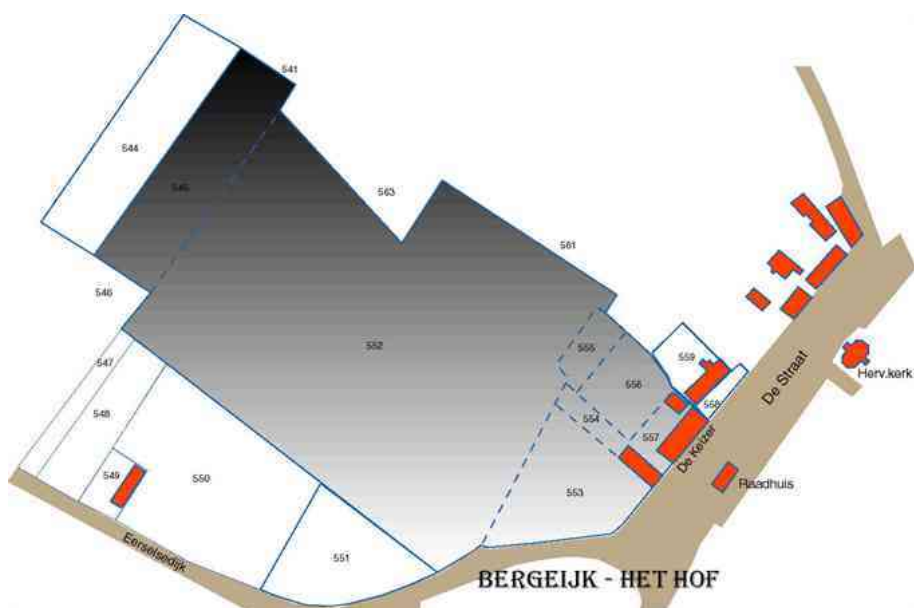
In de volgende jaren verwierven de Ursulinen meer grond. Op 19 april 1886 kochten de zusters een stuk bouwland (D1386, groot 17,8 aren), het 'Hoppeveldje' van Johanna Maria H. Raupp. De notariële acte beschreef de verkoop aan het Rooms Katholiek kerkbestuur, maar die corrigeerden dat met een toevoeging aan de acte, als hieronder is aangegeven.

Voor hun school- en kloosterdoelstellingen hebben de Ursulinen dit perceel, dat aan de overzijde aan de Eerselsedijk gelegen was, niet gebruikt.

Dat werd wel het geval met het op 19 mei 1988 gekochte *“perceel bouwland gelegen te Bergeijk in Den Berg, sectie A nummer 551, groot zevenentwintig aren, dertig centiaren”*, wat op de hoek van de Eerselsedijk gelegen was. De secretaris van de gemeente Bergeijk, Peter Francis Willems, werd door Fransiscus van den Dungen gemachtigd dit perceel te verkopen voor de prijs van honderd en twintig gulden.

Ook nu ging de acte van Notaris A.v.Galen vergezeld van een schrijven van het R.K. Kerkbestuur dat de grond aan hen verkocht was, maar behoorde aan de Eerw. Zusters Ursulinen te Bergeijk.

Overigens, de gemeente was bij deze verkoop goed vertegenwoordigd: Pieter Willems, gemeentesecretaris, gemachtigde voor de verkoop, Alouis Bots, gemeenteontvanger (en kerkmeester) voor de koop en Gerard Smets, veldwachter, als getuige.

In de jaren 1893-1894 lag het accent op de boerderij en bijgebouwen: schuren, stal en het aanleggen van een plantage.

Ook een Calvarieberg met beeld werd toen gemaakt.

(wordt vervolgd)

De sigarenindustrie in Bergeijk – Deel 3

Wil van Ham,

Op het einde van de negentiende eeuw en bij het begin van de twintigste was er een einde gekomen aan het traditionele boerenbedrijf, dat werk gaf aan alle leden van het gezin. De bevolking groeide, de boeren maakten gebruik van nieuw gereedschap en de kunstmest deed zijn intrede. Veel mensen dreigden werkloos te worden.

Tabakshandelaren, die hun waren inkochten op de tabaksveiling in Amsterdam, stimuleerden het thuiswerken. Voor het maken van sigaren was niet veel kennis en hulpmiddelen nodig. De tabak en de melanges werden door de handelaar bepaald, die ook de verkoop voor zijn rekening nam. De thuiswerker deed zijn arbeid het liefst met het eigen gezin, soms aangevuld met een enkele sigarenmaker. Thuis kon de werker zijn eigen tijd indelen, de gezinsleden werkten allemaal mee en het bleef mogelijk tegelijkertijd in het keuterboerderijtje te werken. Nadelen waren de vaak slechte arbeidsomstandigheden, het lagere loon en het gebrek aan een vaste kwaliteit van de sigaren die geleverd werden.

Al gauw namen ondernemers het initiatief om de thuiswerkers in handwerkfabrieken (manufacturen) onder te brengen. Het sigarenmaken bleef arbeidsintensief, al was er een begin van arbeidsdeling. De sigarenmaker beperkte zich tot het aanbrengen van het dekblad om het 'bosje', dat voorgemaakt was door een of twee 'bosjesmakers', vaak kinderen die voor een geringe vergoeding ingehuurd werden. Maar de 'fabriek' bood voor de ondernemer de mogelijkheid streng toe te zien op de kwaliteit (vorm en kleur) van de sigaren.

Zo vonden veel gezinshoofden voor het eerst vast werk in plaatselijke ondernemingen. Voorheen was het werk sterk aan de seizoenen gebonden en voor tijdelijk werk moesten de landarbeiders vaak ver er op uit trekken.

Peter Meurkens geeft aan (Dagboeken van Panken, deel 5, pag.X) *“dat de nieuwe economische verhoudingen de mensen in het dorp dichter bij elkaar bracht. De lokale arbeidsmarkt, vooral de sigarenfabriekjes, bood de mensen voor het eerst sinds vele generaties een vaster perspectief om ook*

als lid van de dorpsgemeenschap daar de kost voor zichzelf en zijn gezin te kunnen verdienen. Tegelijkertijd is deze arbeidsmarkt een gevolg van groeiende samenhang: de druk uitgeoefend op werkgevers om werk te verschaffen aan dorpsgenoten is in belangrijke mate het gevolg van een morele dwang.”

We hadden het in de vorige Keersopper over “Kleine fabrikanten redden het niet meer”. Late we nu een paar (relatief-) grotere bekijken: Kuijken en Aarts in een dorp waar de gemeenschap meer samenhang krijgt.

a. De sigarenfabriek van Cees Kuijken in de Broekstraat.

Wim van Dooremolen

Cees Kuijken begon in 1899 zijn sigarenfabriek en hij boerde goed met zijn Kr-Kri sigaren.

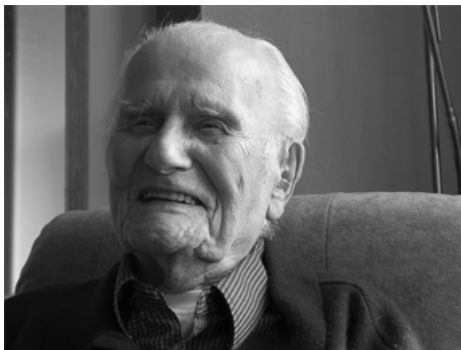
Harry Kuijken, de oudste zoon van Cees Kuijken en Maria Beerens, heeft er na zijn schooltijd gewerkt en vertelde hierover als 105 jarige (in 2007): *“In den besten tijd werkte bij ons zo’n vijftig mensen. We hadden ook nog een fabriekje in Luyksgestel, maar dat werkten maar met een paar man. In ons fabriek in Bergeijk werkten ook al vrouwen. Wij waren in Bergeijk een van de eersten die ook vrouwen in dienst hadden.”*

Met een brede glimlach liet Harry in het midden of pastoor Van Asten daar wel zo gelukkig mee was. Het deerde hem klaarblijkelijk niet.

“Bij ons werkten vooral mensen uit het dorp en paar uit Luyksgestel.

Onze eerste meesterknecht was unne mens uit Eindhoven. In Bergeijk

waren er nog geen geschikte kandidaten. Voor de inkoop van tabak ging mijn vader naar de veiling in Amsterdam. Met de fiets naar Valkenswaard. Dan vanaf de Stasie met het Bels lijntje naar Eindhoven en daar verder met de trein naar Amsterdam. Diejen trein van het Bels lijntje ging zo hard, die konde lopend bijhouden.”

Het was niet moeilijk om aan personeel te komen. Veel mensen wilden wel sigarenmaker worden, want dat werd goed betaald. *“De sigarenmakers zaten in de fabriek gezellig bij elkaar. Samen zingen en een rozenhoedje bidden en onderwijl proberen zoveel mogelijk sigaren te maken. De mensen maakten lange dagen. 's Morgens vanaf acht uur. Ze wisten toen niet waarvoor ze baden. Maar dat was voor mè. Het heeft geholpen.”* Aldus de 105-jarige.

Ook herinnerde Harry zich het sigarenmerk Kri-Kri van het bedrijf van zijn vader. Met een brede glimlach reageerde Harry op de anekdote dat zijn vader argwaan kreeg toen hij opvallend vaak overwerkte.

Op de fabriek leerde hij zijn vrouw kennen en vader Kuijken betrapte het stelletje boven op zolder bij het dekblad. Het was Lieske Scheerens uit Luyksgestel. Ze trouwden 28 november 1930 en waren meer dan zeventig jaar gelukkig getrouwd.

Zoals in Keersopper 22 werd geschreven luidde in december 1903 de alarmklok. De sigarenfabriek van Cornelis Kuiken in de Broekstraat stond in de brand. Bladeren van tabak en sigaren vlogen brandende hoog en ver door de lucht.

Hoewel grotendeels door de assurantie gedekt leed de eigenaar schade.

Maar Cees Kuijken, de fabrikant en wethouder, bouwde een nieuwe fabriek (nu, in 2012 zit daar een Chinees Restaurant).

Cees hield het toch nog 10 jaren vol met zijn fabriek.

De fabriek van Cees Kuijken, met links het woonhuis.

b. De fabriek van Fried Aarts

Wim van Dooremolen

De fabriek van Fried Aarts stond aan De Straat (achter het Teutenhuis). Het was de eerste wat grotere sigarenfabriek in Bergeijk. Allemaal handwerk, machines dat bestond nog niet.

In 1903, 9 september, staat in Het Nieuws van de Dag:

“De staking te Bergeijk –

Te Nijmegen werd zondag in het gebouw van den R. Kath. Volksbond eene openbare vergadering gehouden, waarin de heer J. van Schaik, voorzitter van het hoofdbestuur van den Ned. R.-Kath. Tabaksbewerkerbond, sprak over: De katholieke vak-organisatie en de staking te Bergeijk. Spreker zette doel en werking der katholieke vak-organisatie uiteen en toonde aan, dat de staking der tabaksbewerker te Bergeijk eene rechtvaardige is en dat het daarom plicht is de stakers te steunen. Er werd door de vergadering eene motie aangenomen, waarin de overtuiging wordt uitgesproken, dat de werkstaking van de zijde der stakers eene rechtvaardige daad is en dat de patroon Aarts in deze geheel handelt in strijd met de encycliek “Rerum Novarum”, weshalve besloten wordt de stakers zooveel mogelijk financieel en moreel te steunen. De voor de stakers gehouden collecte bracht ruim f 15 op.

Heel bijzonder voor die tijd, de staking van de werknemers in de Bergeijkse sigarenfabriek voor verenigingsrecht.

Peter Meurkens beschrijft het conflict in zijn boek 'Bergeijkse Notabelen 1800-1920'.

- Tijdens een muziekconcoers (met de Willem III harmonie van Fried Aarts als deelnemer) werd een sigarenmaker, die zich inzette voor de oprichting van een lokale afdeling van de katholieke tabaksbewerkerbond door een onderbaas aangesproken "Gij, voorloper van de bond gaat de fabriek uit."
- En zo geschiedde. Fried Aarts had zijn personeel verboden lid te worden van de bond en hij ontsloeg de sigarenmaker.
- Daarop verklaarden 19 arbeiders zich solidair en gingen in staking, gesteund door de bond (zoals in 'Het Nieuws van de Dag' werd gerapporteerd).
- Maar Fried Aarts gaf geen krimp en ontsloeg nog 2 arbeiders. Tja, hij had met ontslagdreiging al eerder zijn personeel er toe gebracht een papier te tekenen dat zij geen lid zouden worden van de bond.
- Pastoor van Asten stelde zich op aan de kant van de arbeiders; zijn kerkmeesters, burgemeester Aarts en enige notabelen kozen voor de sigarenfabrikant.
- Daarmee trok deze dorpsrel natuurlijk nationale aandacht. De bond trok van leer, maar Fried Aarts gaf geen krimp. Hij kwam als overwinnaar uit de strijd, maar met stug en onbeschoft gedrag was hij zijn prestige en de verstandhouding met dorpsnotabelen kwijt.

Godefridus Aarts, zoon van burgemeester Petrus Jozephus Aarts, neef van burgemeester P.J.G. Aarts.

Fried Aarts had een grote fabriek, zoals de foto hier laat zien

Ook veel werknemers; zie de prent (van Pierre Verhoeven) op de volgende pagina. Opvallend veel jongeren. Ja, rond 1900 waren er van de 43 arbeiders 10 jonger dan 16 jaar.

In 1914 verkocht hij de fabriek (die hem in 1910 nog FL 6.000 aan inkomen opleverde) aan Van Veldhoven. Pierre Verhoeven: "Die heeft er in de oorlogsjaren 1914-1918 nog veel aan verdiend, o.a. door de sigaren aan de Duitse soldaten in België te verkopen. Dat ging smokkelend via de doendraad, het hekwerk aan de grens waar hoogspanning op stond. Een van de werknemers, Dorus Cuypers, is aan die 2000-volt draad blijven hangen.

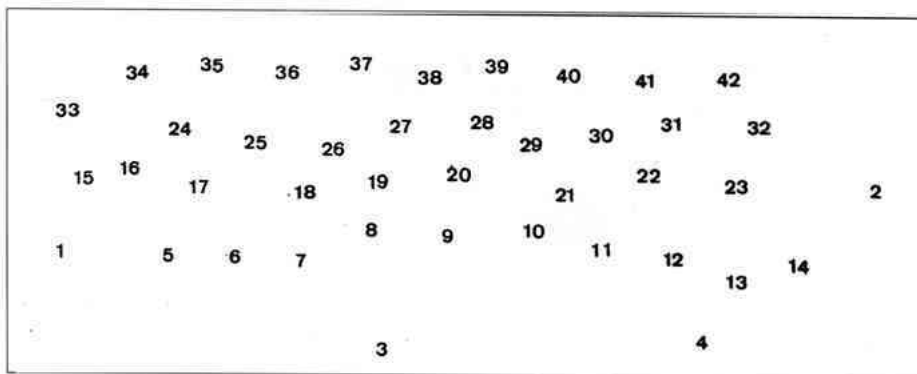
Maar ook van Veldhoven heeft deze activiteit uiteindelijk niets opgeleverd. De vele merken die hij verdiende werden door geldontwaarding in de 20-er jaren waardeloos."

"Als kind kwam ik daar en er stond een kist vol Duits geld. Zodoende heb ik nog met miljoenen gespeeld.", aldus Pierre Verhoeven.

Personeel sigarenfabriek Willem III (Fried Aarts)

Info: Jac Hoeks

Willem III

Info: Jac Hoeks

1. Fried Aarts (fabrikant), 2. Jan Daniels (meesterknecht), 3. Driek Smets, 4. (?) van Hoof - Toon of Kees 'meurke', 5. ?, 6. Smets ?, 7. Peerke Steyns, 8. Fried van den Dungen ('dove Fried'), 10. ?, 11. Huub van Hoof, 12. (?) van Hoof, 13. van Hoof?, 14. Sjang (van Nardus) Sengers, 15. Tinus Tijssen, 16. ?, 17. Driek van Hoof, 18. Kees Smets, 19. Marc Schippers, 20. ?, 21. Jan Daniels jr., 22. ?, 23. Bert Braken?, 24. Deu (= Dorus) van den Heuvel, 25. Janus Hoeks (vader van Jac Hoeks, mijn zegsman), 26. Michel Jansen, 27. Wil Hoeks, 28. Zefrien Gijsbers, 29. Frans Hoeks, 30. Janus Lepens, 31. ?, 32. Dhr. Wordragen (alias Hein Sigaar), 33. Janus Baken (was tuinman), 34. ?, 35. Jac Braken?, 36. Jan Panken?, 37. ?, 38. ?, 39. Job Kanen, 40. Janus van der Heijden ('den ouwe Schriek'), 41. Driek Braken?. 42. ?.

Maandag 31 maart 1930: Dubbele moord nabij oud-Bergeijkse bodem.

Martien Veekens

Inmiddels meer dan 82 jaar geleden, wie kan het zich nog herinneren, speelde er zich nabij de nu Belgische maar eens Bergeijkse bodem iets lugubers af, wat bekend zou worden als 'de vreselijke dubbele moord begaan nabij Mol'.

Tijdens mijn fietstochtje op 1 augustus 2010 ben ik even gestopt op de twee kilometer lange weg die voert van Russendorp naar de N136 (Postel-Mol) en heb ik de foto's gemaakt die bij dit artikel zijn geplaatst.

Ik was echt onder de indruk van hetgeen ik hier las en eenmaal thuisgekomen ben ik on-

middellijk het internet opgegaan (www.cubra.nl) om vervolgens mijn boek 'Liederen en dansen uit de Kempen' van Harrie Franken (Kultuurhistorische verkenningen in de Kempen, deel VI, uitgegeven door de Stichting Brabants Heem, 1978, pagina 332 t/m 341) te raadplegen, toen daar naar werd verwezen.

Een moordlied

In zijn boek onder het artikel 'Het moordlied' behandelt Harrie Franken een viertal versies die door marktzangers na deze moord werden verkocht.

'De één zijn dood is de ander zijn brood'. Harrie Franken aanhalend: "Als er een moord was gebeurd of een ander sensationeel voorval, verkocht de marktzanger meer liederen dan gewoonlijk, Dikwijls werden daags na de moord de liederen daarover al gezongen, want de marktzangers wilden elkaar met het nieuws voor zijn. Het volk was nieuwsgierig naar de juiste toedracht van het gebeuren en de zucht naar sensatie was toen zeker niet minder dan tegenwoordig. De marktzanger was voor de meesten de enige 'officiële' nieuwsbrenger, zoals dat in de middeleeuwen al door de minstrelen gebeurde. Kranten las men niet en de radio was nog niet bekend, men kreeg de nieuwtjes van de marktzanger, die dan ook gretig alle vooral sensationele, voorvallen in zijn liederen bezong. Vooral de moorden waren een geliefd onderwerp; al zingend kon men zijn woede op de moordenaar uiten of men kon zich laten gaan in een medelijdend gevoel ten opzichte van de achtergeblevenen."

In de Weebosch werd door Harrie Franken o.a. het hierna volgende lied aangetroffen, dat werd gezongen op de melodie van *Trink, Brüderlein trink*, een populaire melodie waarop een lied gemakkelijk verkocht.

Een kreet die gaat op vol afgrijzen
Gevolgd van klokkengelui
Een wreedheid moet men weer betreuren
Die menig mens brengt in 't lij
Een man in de fleur van zijn leven
Die wordt daar ten grave gedaan
Met een jongen van negen jaren
Zegt ons wat hadden zij misdaan

Wel laffe moordenaar
Waart gij dan toch zo verblind

Dat gij dien braven man
Zo vermoordde met dees kind
Wat had hij misdaan of was het voor 't geld
Dat u den duivel zo kwelt
Maar God zal u straffen voor uw laffe daad
Die gij met een wreedheid begaat.

Het verhaal van de gruwelijke dubbelmoord

Vincent Belmans
27 jaar

Vincentius (Vincent) Belmans was een 27-jarige enigszins gehandicapte vrijgezel uit Mol-Donk, alwaar hij in een woonwagen of barak woonde. Hij kwam aan de kost als houthakker en zand-leurder. In de morgen van maandag 31 maart 1930 ging hij met paard en kar naar de bossen van de Zeven Heerlijkheden (eigendom van minister Baron de Broque-

ville, grootgrond-bezitter o.a. ook van delen van 'onze' Pielis) om er hout te sprokkelen. De 9-jarige Jozef (Jefke / Joske) Fonteyn, enige zoon uit een gezin van zeven kinderen, vergezelde hem daarbij. 's Middags kregen zij gezelschap van Lodewijk Alfons Pauwels (geboren in Eindhout op 22 april 1909), die in Mol op de Turnhoutsebaan woonde en als een vriend werd beschouwd. Deze zou ter plekke gezegd hebben: "Geef de bijl maar aan mij, dan zal ik wel hakken. Dan hebben we vanavond een flinke partij klaar.", waarop Vincent Bielmans hem een bijl overhandigde. Kort daarop sloeg Pauwels plots het hoofd van Belmans er half af. Jefke sloeg op de vlucht, maar kon niet vlug genoeg over een slootje komen en onderging hetzelfde lot. Pauwels keerde vervolgens terug en maakte de stervende Belmans op beestachtige wijze af. En dat is nog niet het einde van de ondaad: Toen de lijken werden ontdekt en vele mensen

Jos. Fonteyn
9 jaar

toestroomden was ook de moordenaar aanwezig op de plaats van de misdaad. Hij maakte een kruisje met een gewijde palmtak op de lijken van zijn eigen slachtoffers, waarna hij ook hielp hen te vervoeren. De dag na de moord zou hij nog gezegd hebben: “Als ze de moordenaar te pakken krijgen, moeten ze hem levend ophangen.” Dat ze hem te pakken kregen duurde niet al te lang. Het onderzoek naar de misdaad wees naar roofmoord, temeer daar de zakken van Belmans’ vest en broek binnenstebuiten waren gekeerd en bekend was dat Belmans wat geld had. Pauwels bekende later dat hij de moord had gepleegd om zijn geld: 2.000 Belgische franken, ongeveer € 50,00. Op vrijdag 12 december 1930 werd Pauwels door het Assinshof te Antwerpen ter dood veroordeeld, welke straf werd omgezet naar opsluiting in de gevangenis te Leuven en betaling van 30.000 B.Fr. aan de familie Fonteyn en 7.500 B.Fr. aan de familie Belmans.

Een herdenkingsmonument

Niet ver van de ‘Steen der Zeven Heerlijkheden’ werd als herinnering aan deze gruwelijke gebeurtenis in het weiland (voorheen heide) een kruis opgericht op de plek des onheils. Later, in de 2^e helft van de 70-er jaren, werd het op de plaats gezet waar we het nu nog aantreffen.

Het gedenkteken is vervaardigd van ar-

duinen imitatierotsblokken met een bekronend kruis. Het ontwerp van H. Gillis (Donk), gerealiseerd door Huis Michotte (Leopoldsburg), werd onthuld op 19 oktober 1930.

De herdenkingstekst op het internet wijkt op diverse plaatsen af van het-geen er in werkelijkheid op het gedenkteken staat gebeiteld:

Treed zacht

Wandelaar en stoor de zaalge stilte niet
rondom dit kruis hier hangend plechtig ...
noch schend deez' plaats des onheils niet
waar eens 'n jong'lingsschap en 'n jeugd
er sproklend vlijtig en in vreugd
geveld wierd door een vriend: wreed en lafhertig
'n menselijk wrak gezonken, thans in 't niet

Treed zacht en knak de tengre halmen niet
toen buigend zuchtend, klagend ...
maar luister naar hun eeuwig lied
dat lovend Gods rechtvaardigheid
nu schreit om Zijn gerechtigheid
want zij ... ze voelden 't, hoorden 't, zagen 't ...
en zij ze liegen niet:

Aan Vincentius BELMANS en Jozef FONTEYN
ter plaatse om 't leven gebracht den 31 Maart 1930

Ik denk dat ik deze zomer nog eens een keertje naar Mol ga fietsen om ook het artikel van Carlo Beckers in *Molse Tijdingen nr. 17*, waarin nog meer verteld schijnt te worden over de gruwelijke moordzaak in Mol, te kunnen raadplegen. Daartoe begeef ik me bij voorkeur op een donderdag tussen 13:30 en 20:00 uur dan naar de Molse Kamer voor Heemkunde, Geschiedenis en Familiekunde op de tweede verdieping van het Administratief Centrum 't Getouw aan de Molenstraat 2 te Mol.

Martien Veekens

† = Huidige plaats van het monument aan de weg Zevenheerlijkheden

